

N a c i z í ú č e t.

/Fakticky máme nezaměstnanost, pouze že utajenou/.

- Pane profesore, pojem nezaměstnanost, se v podstatě váže s ubohostí a hladem, posuzuje se jednoznačně negativně. Jestlipak z ekonomického hlediska musí ona být vždy zlem?

Nezaměstnanost svědčí o nepřízpůsobení se hospodářského potenciálu do existující na trhu pracovní síly. Ideálem by bylo, kdyby všichni lidé schopní práce mohli pracovat a zvětšovat národní důchod. Člověk dobře pracující vytvoří vždy více než sní.

- Či nezaměstnanost je zjev charakteristický spíše pro hospodářství prosperující, či i ty pohroužené v krizi?

Soudím, že v hospodářství dobře zorganizovaném, moudře řízeném, nezaměstnanost musí být menší. Nejlépe dle mého názoru fungující hospodářství Japonska má nezaměstnanost řádu 3-4% což je velmi málo. Ve Spojených státech se zmenšilo toto procento v poslední době z 12 na 7%. V Bavorsku, v zemi dosahující nejlepší výsledky z celé NSR, je taky nejméně nezaměstnaných.

- Odkud se jednak ale berou i v těch nejlépe řízených hospodářstvích?

Jistý nevelký margines nezaměstnanosti je asi uzásadněný. Na Západě se říká, že v každé společnosti existuje skupina lidí, kteří nechtějí pracovat. Jsou to alkoholici, narušitelé zákona, lidé odstrčení, narkomani, lenoši a neschopní. Vyplácení těchto lidem podpory v nezaměstnanosti přináší hospodářství najisto menší ztráty, než následky jejich špatné a neefektivní práce.

- Není to jednak nejvážnější zdroj nezaměstnanosti?

Samozřejmě. Vážná příčina, speciálně v zemích vysoce rozvinutých je vědecko-technická revoluce. Způsobuje systematické zmenšování množství pracovníků v závodech. Viděl jsem před několika týdny dva moderní průmyslové závody v NSR. Chromné produkční haly byly vlastně prázdné, nebyly tam lidi. Pracovali roboti, automaty a komputery.

- Z jistých programů TV vyniká ještě, že nedobří kapitalisté uvolňují dělníky, neboť příliš nemají v lásce?

Pracovníci protestují proti jejich uvolnění z práce, ale kapitalisté donuceni silnou konkurencí se musí řídit ekonomickým rozpočtem, nemohou modernizovat své závody a neautomatizovat je.

- A co s těmi, kteří ztrácí svá místa nahrazení komputery?

Pro to, aby stále lepší automaty mohly zastoupit čím více lidí, třeba pracovat nad rozvojem techniky. Přesouvá se lid z prosté, těžké fyzické práce do vědeckého zázemí. V Japonsku se hlásá, že r. 2000 nebude u nich už ani jeden klasický dělník s lopatou. Zastoupí je roboti. Ale aby je vymyslet, třeba zaměstnat v konstrukční kanceláři více osob. A taková je vlastně budoucnost lidstva. Využívá se mnoho jiných způsobů nivelování nezaměstnanosti, jmenovitě se zkracuje čas práce. V NSR se dovolená prodlužuje do 6 týdnů. Všichni zaměstnanci využívají dva a v některých závodech tři volné dny v týdnu. Při čemž mzdy zůstanou na stejné úrovni. Snižuje se výše daně, aby se zaujal kapitalistický investování.

- Mluvíme celou dobu o kapitalistických státech. Což to znamená, že nezaměstnanost vystupuje pouze tam a státy socialistické jsou toho uchráněny?

Jistěže ne. I když rozhraničení tohoto typu objevuje se často v plytké publicistice a nejen, i v mnoha vědeckých pracích. V kapitalismu šílená nezaměstnanost, v socialismu - úplná zaměstnanost. Nezaměstnanost, se představuje jako největší zlo v tantom systému a jeho brak jako největší dobro u nás. Myslím, že takovéto porovnávání je velmi primitivní a falešné.

- Stále častěji se dávají slyšet hlasy domáhající se zavedení nezaměstnanosti také v Polsku, jako lék na nízkou produktivitu práce.

Nezaměstnanost v Polsku není třeba vcelku zavádět či dopouštět, neboť formálně je plná zaměstnanost, ale fakticky, máme nezaměstnanost, pouze, že utajenou. A soudím, že není ona vcelku menší než v předních kapitalistických zemích.

- Čili okolo 5 - 10 procent?

Nejméně.

- prosím upřesnit, kde se nacházejí okruhy té ukryté nezaměstnanosti.

Nachází se ve velké absenci, velmi nízké efektivnosti práce, v zaměstnání ohromného množství pracovníků v neúčinné administraci. Nachází se také velké, ve světě se nenacházející fluktuaci pracovníků. Ukrytá nezaměstnanost to je také nevyužívání kvalifikace pracujících. Máme největší na světě v přepočtu na 1000 zaměstnaných, počet inženýrů, ale jejich schopnosti nejsou využívány. Ve stavebnictví se na příklad zaměstnanost nezmenšila, ale budujeme dvakrát méně bytů. Chromné továrny stojí celé dny v důsledku nedostatku surovin, energie, náhradních dílů. Velká část pracovníků se zaměstnává v závodech pracujících neefektivně, nepotřebně, čímž způsobují ekonomice jen ztráty. Tito lidé ničí suroviny a ještě se jim za to platí a to jen proto, aby se mohl realizovat zápis o plné zaměstnanosti. Levněji by vyšlo, kdyby se jim platila podpora, neboť by přinejmenším nezničili materiál. Nemyslím vcelku, že by nezaměstnanost byla výlučným znamením kapitalismu.

- Či zavedení nezaměstnanosti mohlo by být lékem na nízkou produktivitu práce v Polsku?

Ríká se, že lidé ohrožení nezaměstnaností jsou nuceni k dobré práci! Nesoudím, že by to bylo rozhodující. Lidé v Polsku pracují 2-3 krát méně efektivně, než se pracuje ve světě, neboť u nás nefungují objektivní ekonomická práva. A konkurence nutí prostě k lepšímu využívání lidského potenciálu.

- Nezaměstnanost také způsobí konkurenci, konkurenci práce.

Nezaměstnanost v Polsku nemá žádné ospravedlnění. Není potřebná a navíc je nežádaná. My máme přece velmi málo lidí v produkčním věku v poměru k existujícímu hospodářskému potenciálu. Pracujeme všude právě na jednu směnu, mezitím co jsme povinni pracovat na dvě a někdy na tři směny. Nedostatek lidí ve sféře služeb. Neseme ohromné ztráty z toho důvodu, že lidé místo aby pracovali stojí v řadách na poštách, úřadech, obchodech atd. Zaměstnáváme ve službách 2 - 3 krát méně lidí než vyspělé země. Mohlibychem šířeji rozvíjet řemeslo a drobnou tvořivost. Ostatně, mohli bychom navázat hlubší spolupráci se zeměmi vysoce rozvinutými. Tito investující u nás vytvořili by nové místa práce.

- Přece bylaby to větší závislost na nich...

Při našem zadlužení, se nemůžeme stát závislejšími než jsme už nyní. A abychom se stali partnery jiných, musíme být silnou zemí. Podívejme se co dělá svět kolem nás. Čína podporuje cizí země do ulokování jejich kapitálů na čínské pevnině. Gorbačov vyzývá kapitalisty do investování v SSSR. A my mezitím vyhledáváme apely. Michail Gorbačov řekl nedávno, že dokud místo manažera ekonomie bude zaujímat tajemník strany, tak dlouho bude stát hospodářství na místě. Primát politiky nad objektivními ekonomickými mechanismy musí, dříve či později, doprovodit ke krachu.

- Co tedy dělat, abychom zvýšili produktivitu práce, dobře využívali existující lidské zásoby, zlikvidovali skrytou nezaměstnanost a dostali zemi ze dna?

Uskutečnit důsledně to co je zapsané v základech hospodářské reformy. Zavést parametrický systém řízení podniků, přinevrácení tržních mechanismů, přinavrácení konkurence, otevření hospodářství na svět, racionální systém motivace. Jestli v podnicích je nepořádek, jestli podniku nezáleží na efektivnosti hospodaření, jestli nemá konkurenci, jestliže může beztrápně produkovat, aušus, tak pracovníky budou vždy zle pracovat.

- Ale to by značilo ohromný vzrůst cen a drastická zubožení lidí.

Není to pravda. To je jen strašák, vytvářený protivníky reformy. Proč máme dnes ceny stále vyšší a vyšší? Proto, že existuje velká marnotratnost prostředků, energie, strojů i surovin a všechno to se skládá do ceny, kterou platíme jako společnost. Reforma předpokládá přetřhání těchto ~~skrytých~~ praktik. Dále máme neracionální strukturu hospodářství. Budujeme hutě, doly, velké průmyslové podniky, ohromně kapitálově náročné, platíme vysoké mzdy lidem, kteří je budují, ale oni přece nedodávají žádné zboží na trh. To je též zřídlo inflace. Reforma by mohla okamžitě dosáhnout efektivnější práci podniků, za druhé dovést ke změnám ve struktuře hospodářství. Omezit sféru velkých kapitálově nákladných investic a zvětšit průmysly spotřebitelské, tržní. Reforma by také mohla způsobit přesun lidí z podniků neefektivních do takových jež přináší zisky.

Rozmluva s prof. Josefem K a l e t o u

ITD - tygodnik studencki 11/87. Kráceno. vedl Mariusz U r b a n e k